

Primjena lutke osobe u radu s djecom predškolske dobi

Goričan, Vlatka

Undergraduate thesis / Završni rad

2022

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Teacher Education / Sveučilište u Zagrebu, Učiteljski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:147:940026>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-06-30**

Repository / Repozitorij:

[University of Zagreb Faculty of Teacher Education - Digital repository](#)



Sveučilište u Zagrebu
Učiteljski fakultet
Rani i predškolski odgoj i obrazovanje

Vlatka Goričan

PRIMJENA LUTKE OSOBE U RADU S DJECOM PREDŠKOLSKE DOBI

Završni rad

Zagreb, rujan 2022.

Sveučilište u Zagrebu
Učiteljski fakultet
Rani i predškolski odgoj i obrazovanje
Zagreb

ZAVRŠNI RAD

Ime i prezime pristupnika: Vlatka Goričan

TEMA ZAVRŠNOG RADA: Primjena lutke osobe u radu s djecom predškolske dobi

Mentor: dr. sc. Maša Rimac Jurinović

Sumentor: doc. dr. sc. Maja Drvodelić

Zagreb, rujan 2022.

SADRŽAJ

SAŽETAK

SUMMARY

1. UVOD	1
2. LUTKARSTVO	3
2.1. POJAVA LUTKARSTVA	3
2.2. LUTKARSTVO I DIJETE	4
2.3. LUTKE U ODGOJNO-OBRAZOVNOM PROCESU	6
3. LUTKA OSOBA	8
3.1. OSMIŠLJAVANJE LUTKE OSOBE	9
3.2. PRIMJENA LUTKE OSOBE	15
3.3. SCENARIJI RADA S LUTKOM OSOBOM	19
4. ZAKLJUČAK	23
LITERATURA	23
IZJAVA O IZVORNOSTI RADA	25

SAŽETAK

Primjena *Persona Doll* u radu s djecom predškolske dobi relativno je nova metoda u odgoju i obrazovanju. Ovu metodu razvila je Kay Taus pedesetih godina prošlog stoljeća da bi se početkom 21. stoljeća počele održavati edukacije o njezinoj primjeni. *Lutka osoba* primjenjuje se u radu s djecom s namjerom sprječavanja diskriminacije i razvijanja osjećaja osjetljivosti na nepravdu. Cilj je ove metode prevencija bilo kakvog oblika diskriminacije među djecom tako da ih naučimo prihvaćati i poštivati različitosti. U ovom radu navodi se kratki pregled lutkarstva kao umjetnosti, kako se ono odnosi na dijete te kako utječe na djetetov emocionalni razvoj i kreativnost. Također navodi se razlika između scenskih lutaka koje imamo priliku svakodnevno vidjeti u vrtićkim skupinama i između *lutke osobe*. Ključna razlika između ovih lutaka je ta da je scenska lutka prvenstveno namijenjena za izvođenje na sceni, služi za izvođenje predstava i pruža užitak stvaranja dok se *lutka osoba* koristi isključivo u odgojno-obrazovne svrhe. Ona nije lutka za igranje koja stoji u ormaru i čeka da ju netko izvadi, ona je dio skupine, ravnopravan član koji ima svoju obitelj, prijatelje, životnu priču i brige koje more većinu djece. U radu je detaljno opisan proces osmišljavanja lutke sa svim smjericama, način primjene lutke te nekoliko scenarija primjenjivih u praksi. Svakodnevni sukobi među djecom mogu se riješiti na lakši način uz pomoć *lutke osobe*. Učenje o novim kulturama, širenje vlastitih i dječjih vidika i spoznaja te prihvaćanje međusobnih različitosti, ono je što kao odgojitelji nastojimo postići svojim radom. *Lutka osoba* je pomagač odgojitelju, a prijatelj djeci te kroz svoje zanimljive i zabavne priče olakšava međusobnu komunikaciju.

Ključne riječi: lutka osoba, različitosti, diskriminacija, prihvaćanje, poštovanje, komunikacija

APPLICATION OF PERSONA DOLL IN WORK WITH PRESCHOOL CHILDREN

SUMMARY

The use of a Persona Doll in working with preschool children is a relatively new method in upbringing and education. This method was developed by Kay Taus in the fifties of the last century, but education about its application began at the beginning of the 21st century. The Persona Doll is used in work with children with the intention of preventing discrimination and developing a sense of sensitivity to injustice. The goal of this method is to prevent any form of discrimination among children in a way that teaches them to accept and respect differences. This paper provides a brief overview of puppetry as an art, how it relates to the child and how it affects the child's emotional development and creativity. It also states the difference between stage puppets that we have the opportunity to see every day in kindergarten groups and between a Persona Doll. The key difference between these puppets is that a stage puppet is primarily intended for performing on stage, it serves to perform plays and provides the pleasure of creation, while a Persona Doll is used exclusively for educational purposes. She is not a toy doll sitting in the closet waiting for someone to take her out, she is part of the group, an equal member who has her own family, friends, life story and worries that plague most children. The paper describes in detail the process of designing the doll with all the guidelines, the way of applying the doll and several scenarios applicable in practice. Everyday conflicts between children can be solved in an easier way with the help of a Persona Doll. Learning about new cultures, expanding our own and children's perspectives and knowledge, and accepting mutual differences, is what we as educators strive to achieve with our work. Persona Doll is a helper for the teacher and a friend for the children, and through its interesting and entertaining stories, it facilitates mutual communication.

Key words: Persona Doll, differences, discrimination, acceptance, respect, communication

1. UVOD

Primjena Persona Doll metode, u slobodnom prijevodu *lutka osoba*, u radu s djecom predškolske i školske dobi iznimno je važna za razvoj osobnosti te prevenciju diskriminacije među djecom. Metoda *lutke osobe* na djeci blizak način ukazuje na različitosti u društvu te nastoji djecu suočiti s različitim oblicima diskriminacije u svrhu njezina sprječavanja. Ovu metodu razvila je odgojiteljica Kay Taus pedesetih godina prošlog stoljeća, dok je Babette Brown 2000-ih godina počela održavati edukacije o njezinoj primjeni.

Važno je naglasiti kako *lutka osoba* nije igračka, a ni scenska lutka koje smo navikli gledati u vrtiću. Scenske su lutke zastupljenije u vrtiću te su podložne promjenama karaktera. Djeci mogu biti na dohvat ruke te su konstantno prisutne u skupini. *Lutka osoba* tako se naziva upravo zato jer je i lutka i osoba u jednom. Što to točno znači? Ona ima ime i prezime, ljudske osobine, ali i prošlost, sadašnjost i budućnost. Lutka osoba ima svoj život, obitelj i prijatelje te za razliku od scenskih lutaka nije uvijek prisutna u dječjoj skupini.

Primjena ove metode s djecom predškolske dobi zaista je pokazala dobre rezultate u praksi čemu svjedoče odgojiteljice Esmina Skopljak iz DV Matulji, Bojana Gotlin iz DV Savica, Helena Gašpar iz DV Špansko te profesorica pedagogije i psihologije Aleksandra Fabrio iz DV Čavlić koje su u članku *I lutka i osoba: Primjena Persone Doll u radu s djecom*, časopisa *Dijete, vrtić, obitelj* navele svoja pozitivna iskustva. „Korist smo u praksi uočile i mi odgajateljice, jer su naša djeca pokazivala više empatije i razumijevanja za druge, lakše prepoznavala situacije u kojima bi netko mogao biti povrijeđen i upozoravala druge na njih, razvila različite tehnike razgovora s drugima, otkrila debatiranje, pokazivala manje negativnih ponašanja poput ruganja i uglavnom bila uspješnija u interakcijama s vršnjacima.“ (Fabrio, A., Gašpar, H., Gotlin, B., Skopljak, E., 2016, str. 23)

Osim načina osmišljavanja *lutke osobe* i načina njezine primjene, u radu će biti prikazano i nekoliko konkretnih scenarija odnosno problemskih situacija u kojima se koristi *lutkom osobom*. Također, u primjeni ove metode vrlo je važna uloga odgojitelja koji treba biti upoznat s načelima rada s ovakvom vrstom lutke, stoga će se detaljnije i opisati ta načela.

Lutkarstvo je neizostavan dio ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja te će se u radu dati kratak pregled lutkarstva, kako se ono odnosi na dijete, ali i kako se lutke koriste u odgojno-obrazovnom procesu. *Lutka osoba* koristi se isključivo u odgojno-obrazovne svrhe te će se između ostaloga navesti razlika između nje i scenske lutke nakon čega slijede koraci u osmišljavanju karaktera lutke. Primjena *lutke osobe* u radu s djecom opisana je nakon poglavlja

o osmišljavanju karaktera dok su u zadnjem poglavlju navedeni neki od mogućih scenarija u kojima se ona može primijeniti.

2. LUTKARSTVO

Lutkarstvo podrazumijeva postojanje lutke i lutkara što je najkraći i najjednostavniji opis ove umjetnosti. Prema literaturi, lutkarstvo u svom terminološkom određenju podrazumijeva čin davanja života realističnoj ili apstraktnoj reprezentaciji određene figure, predmeta, objekta u svrhu rituala ili kazališnog čina (Županić Benić, 2019). Ono što lutkarstvo čini posebnim, ono što ga čini umjetnošću je spajanje neživog objekta s dušom koju daje lutkar svojom interpretacijom, svojim glasom, kretnjama i svime ostalim što čini karakter lutke. Važno je naglasiti kako lutkar u odgojno-obrazovnome kontekstu može biti i je svatko. Lutkari su djeca, lutkari su roditelji i odgojitelji. U dječjem vrtiću svatko može biti lutkar i sve može biti lutka. Ponekad nismo ni svjesni koliko je lutkarstvo prisutno u našem životu i svijetu oko nas. Od samog rođenja djeteta je okruženo lutkama, roditelj je lutkar koji ih oživljava, a s vremenom i djeca postaju lutkari u svojoj igri.

2.1. POJAVA LUTKARSTVA

Povijest lutkarstva seže u daleku prošlost, u vrijeme prvih ljudi. Prema biblijskim zapisima i poetskoj teoriji Charlesa Nodiera, još je kći Adama i Eve imala svoju lutku koju je načinila od grančice i lista te ju zibala u svom naručju (Glibo, 2000). Oni koji su svoje zapise temeljili na arheološkim nalazima, odbacili su Nodierovu teoriju. „Prva je lutka za njih običan drveni panj, vrlo grubo odvaljen od velikog granatog stabla koje je Adam uz pomoć Evinu u svakidašnjoj borbi s prašumom uspio srušiti. Otac Adam odrubio je taj nezgrapni panj svojoj nestašnoj dječici namijenivši mu funkciju idola. Nakon toga Adamov je drveni panj u raznim etapama čovjekove aperceptivne moći mijenjao funkcije – od fetiša do hijeratičkog kipa – koje su vodile drvenu panjinu kroz različite načine pokretanja, kroz svojevrсну animaciju od gruba predmeta do lutke, od predmeta uporabne vrijednosti do predmeta neposrednog sviđanja, od panja do lutke.“ (Glibo, 2000, str. 180)

Ono što valja naglasiti je da lutka može biti bilo što, bilo koja stvar kojoj damo ulogu i time ju oživimo, što se može vidjeti i na ovom primjeru iz biblijskog izvora. Dakle, može se reći da se s prvim ljudima pojavila i lutka i tako je počela priča o lutkama, lutkarima i lutkarstvu. Tijekom povijesti lutke su bile sve zastupljenije, umjetnost se razvijala da bismo danas imali različite tipove lutaka koje u konačnici dovode i do različitih tipova lutkarskog kazališta. Kada govorimo o lutkama, one ne moraju biti izrađene o konkretnog predmeta ili materijala, ponekad su samo dovoljne naše ruke da bismo imali izvanrednu lutkarsku predstavu što govori o posebnosti i sveprisutnosti lutkarske umjetnosti.

2.2. LUTKARSTVO I DIJETE

Kao što podrazumijeva lutkara i lutku, lutkarstvo podrazumijeva i publiku koju mogu činiti i odrasli i djeca, naravno ovisno o vrsti lutkarske predstave. Fokus ću zadržati na djeci kao publici s obzirom na to da sam se u svojoj odgojiteljskoj praksi susrela s lutkama namijenjenim djeci. Lutke fasciniraju djecu i prisutne su u njihovoj svakodnevnoj igri. Ono što kao odgojitelji možemo učiniti je djeci pružiti što više prilika za rukovanje lutkama, nuditi im kvalitetne lutkarske predstave, ali i dati im da i sami budu dio neke. „Govoreći o lutki možemo je imenovati glavnim izražajnim sredstvom lutkarstva kao scenske umjetnosti.“ (Županić Benić, 2019, str. 18)

Scenske lutke može uočiti tko god uđe u vrtićku skupinu. One su smještene na vidljivom mjestu, često izvan dohvata djece kako se ne bi oštetile, a često su prikaz raznih životinja, manje nego ljudi. Scenske lutke imaju svoje mjesto u programu aktivnosti u dječjem vrtiću te se djeca iznimno vesele lutkarskim predstavama i gledanju lutaka u akciji. Vrste lutaka koje u vrtiću najčešće vidimo su štapne plošne lutke, a ponekad se mogu vidjeti i ginjol lutke. Od scenskih lutaka tu su još i lutke zijavalice, štapne lutke javajke, marionete, prstne lutke takozvani prstići te lutke sjena. Za lutke u vrtiću je karakteristično da se koriste u više različitih predstava te po potrebi mijenjaju karakter pa tako na primjer vuk može biti i dobar i zao ovisno o scenariju. Prema tome, može se zaključiti kako scenske lutke nemaju nepromjenjiv karakter što djelomično može i biti točno. Pri izradi lutaka, onaj tko ju izrađuje daje joj karakter koji se najviše očitava u očima. Oči i pogled lutke otkrivaju njezin karakter, no samo u grubo, samo osnovnu, dominantnu osobinu.

Kada govorimo o radu sa scenskim lutkama, možda ne treba toliku pozornost dati samoj lutki, gotovom proizvodu, već upravo procesu izrade lutke. Uključiti djecu i kreiranje i izradu lutke ono je što će na kraju dati izvrsne rezultate. Svaki dio tijela lutke pomno je osmišljen i s pažnjom izrađen te je uvijek originalan. Kada djeci damo da izrađuju lutke, one dobivaju na vrijednosti i djeca će ih puno više cijeniti. Uz to pri izradi lutaka kod djece se razvija mašta, kreativnost, osjećaj za estetiku, fina i gruba motorika te suradnja i naravno socijalne vještine. Djeca će uživati u procesu izrade lutke, a krajnji rezultat pomoći će im u jačanju samopouzdanja i razvoju pozitivne slike o sebi.

U svojoj praksi imala sam priliku često vidjeti odgojitelje kako izvode lutkarske predstave sa štapnim lutkama koje su djecu naprosto oduševljavale. Ono što sam također primijetila je da lutke kojima se igra stoje na ormaru, daleko izvan dohvata djece čemu nisam pridavala toliko

pozornosti, dok u jednoj skupini nisam vidjela apsolutno suprotan način rada. Naime, odgojiteljice su sve lutke kojima igraju stavile na dohvat djece, nakon predstave su im dale mogućnost da sami izvode vlastitu predstavu prema samo njima znanom scenariju. Dječja mašta nema granica, a njihovo uživanje u scenskoj igri ne može se ni opisati. Također, nakon nekoliko dana boravka u toj skupini na zidu sam primijetila viseći ormarić u kojemu su stajale male ginjol lutke kojima su se djeca koristila u svakodnevnoj igri. Odgojiteljice su djeci od kartonske kutije izradile stolno kazalište u kojem su djeca uz pomoć ginjola i štapnih lutki izvodila predstavu. Osim što se kod djece na taj način poticala kreativnost, djeca su učila kako se pristojno ponašati u kazalištu. Sva su djeca sjedila u miru i tišini tijekom izvedbe, glumce su nagrađivali pljeskom, dok su djeca lutkari čekali na svoj red za govor te nisu jedni drugima upadali u riječ. Moć lutke tada se pokazala u punom sjaju.

Odnos lutke i djeteta izvrsno je opisao dr. Rajko (Matin) Glibo u svojoj knjizi *Lutkarstvo i scenska kultura* izdanoj 2000. g. u Zagrebu. „U svojoj predmetnoj jednostavnosti lutka može oponašati nekoliko ljudskih pokreta i samo nekoliko ljudskih osobina, ali s neodoljivom namjerom da tu osobinu, da taj pokret ili tih nekoliko osobina ili pokreta podvuče i poveća do hiperbole. Lutke nisu djeci svojom „drvenom logikom“ samo partneri u igri ili možda bolje rečeno plastični materijal za partnere u igri, nego i ne razmjerni likovi i pokreti, pomoću kojih oni, ističući neproporcionalno pojedine dijelove tijela ili pojedine duševne osobine, analiziraju pojave oko sebe da bi ih bolje shvatili, a preko njih bolje razumjeli sebe i svoj odnos prema svijetu oko sebe.“ (Glibo, 2000, str. 182)

Županić BeniĆ (2019) piše kako pokušavajući razumjeti svijet i stvoriti sliku o svijetu u kojem žive, djeca u svojoj mašti oživljavaju predmete i igračke koje ih okružuju, na taj način vladaju njima, mogu diktirati pravila, tražiti rješenja, odnosno pronaći ishod određene situacije ili problema koji ih zaokuplja (prema Majaron, 2004). Također navodi kako lutka u djetetu pokreće njegov misaoni, osjećajni i svijet mašte te mu omogućava da govorom i igrom lutke i s lutkom izražava svoj intimni doživljaj svijeta (prema Pokrivka, 1980).

Možda nekada ne shvaćamo, ali osim što je dijete dijete, ono je lutkar u punom smislu te riječi. Što god ono dotakne, postaje lutka. Vrlo često lutka je „zamjena“ za živo biće, bilo da se radi o osobi, životinji, kojima kroz lutku dijete može manipulirati, dok u stvarnosti to najčešće ne može, te se tu krije jedan o uzroka privlačnosti lutke za dijete (Pokrivka, 1980). U svojoj knjizi *Lutkarstvo i dijete* (2019), Županić BeniĆ navodi kako lutku kao pojam odnosno predmet kazališne igre možemo razumjeti preko djetetove igre, jer je između lutke i djeteta uvijek igra,

a bez igre ne postoji mogućnost gledanja predmeta koji je zapravo u formi lutke (prema Mrkšić, 2006).

Osim što je dobra za djecu, lutka je i izvrsno pomagalo odgojiteljima. Naime uz pomoć lutke odgojitelji mogu lakše komunicirati s djecom, približiti im se na nekoj novoj, djeci bližoj razini. Sve što djeca rade, treba biti igra s obzirom na to da se u igri i igrom najlakše uče i usvajaju obrasci ponašanja. Igra je sastavni dio dječjeg života i zapravo čini većinu dječje aktivnosti te je stoga sasvim logično da se djeci pristupa igrom. Koristeći lutke za komunikaciju s djecom, možemo pridobiti više njihove pozornosti, djeca će sa zanimanjem pratiti ono što im govori lutka te uvažiti njezine opaske možda više nego odgojiteljeve.

U svijetu medija kada su djeca okružena raznim digitalnim izvorima, video-igramama i televizijom, ponekad je teško doprijeti do njih. Smanjen kontakt sa stvarnim svijetom, nedostatak komunikacije s odraslima i okruženost imaginarnim stvarima, dodatno otežava komunikaciju između djece i odgojitelja. Djecu bi trebalo poticati na stvaranje vlastitog svijeta, a ne im nuditi svijet koji je netko stvorio za njih. Županić Benić (2019) navodi kako djeca u igri i improvizaciji s lutkom imaju slobodu izražavanja koja im je potreba te stoga lutku možemo smatrati pomoćnikom odgojitelja, učitelja i roditelja u suočavanju s izazovom koji pružaju svakovrsni uzbuđujući mediji. Također navodi kako mnoga istraživanja upravo naglašavaju ulogu lutke kao medija koji kod djeteta poboljšava komunikaciju, bogati rječnik, poboljšava razumijevanje semiotičko-simboličke vrijednosti vizualnih znakova, zatim jezika neverbalne komunikacije te utječe na razumijevanje osjećaja, razvoju motorike i suradničkih odnosa (prema Majaron, 2004).

2.3. LUTKE U ODGOJNO-OBRAZOVNOM PROCESU

Već sam u prethodnim poglavljima pisala o tome zašto je važno koristiti se lutkom u vrtiću, a njezina prisutnost u odgojno-obrazovnom procesu pokazala je brojne prednosti. Međutim kako je lutka svestrana, važno je istaknuti još neke dobrobiti korištenja lutkom u odgoju i obrazovanju djece vrtićkog uzrasta. Koristeći lutku u odgojno-obrazovnom procesu, olakšavamo komunikaciju s djecom budući da djeci pristupamo na njima zabavan i zanimljiv način. Uz pomoć lutke lakše možemo pristupiti djetetu, utješiti ga i saznati što ga muči budući da je lutka djetetu bliska.

San svakog odgojitelja i učitelja, ali i roditelja, je da djeca sa zanimanjem slušaju što im žele objasniti, potičući pritom pozitivne vrijednosti, poput prijateljstva i suradnje među djecom (Županić Benić, 2019). Možda će se neki zapitati kako uz pomoć lutke možemo imati bolji

pristup djetetu nego u interakciji dijete-odgojitelj. Razlog leži u tome što odrasli, a odgojitelji i roditelji pogotovo, djeci predstavljaju autoritet što kod djeteta stvara određenu barijeru u komunikaciji. Uz lutku, put do djeteta je lakši. S lutkom u ruci odgojitelj i učitelj postaje prijatelj kome će se dijete s radošću otvoriti i moći će s njime komunicirati na nekoj drugoj razini. Lutka pomaže odgojitelju uspostaviti lakšu komunikaciju s djecom (Županić Benić, 2019).

Kao i odrasli, lutka je također model djetetu, a dobro je znano da djeca oponašaju postupke odraslih. Ako lutkom djeci nudimo pozitivne primjere i pokazujemo pozitivne obrasce ponašanja, oni će usvojiti dio njih. Važno je s djecom raditi na iskazivanju emocija i učenju njihova značenja. Također, Ivon (2013) navodi kako dijete gledajući lutku koja izražava, na primjer, pozitivne emocije, radost i sreću, ono i samo počinje iskazivati te emocije po uzoru na lutku, na model. Županić Benić (2019) navodi „kako takvo korištenje lutke pomaže posebice kod prilagodbe djeteta u novu vrtićku odgojnu skupinu te mu pomaže da u tom osjetljivom razdoblju svlada strah od odvajanja od roditelja i nepoznatog te omogućuje odgojitelju da uspostavi lakšu komunikaciju. Ujedno je velika dobrobit korištenja lutke na taj način u odgojno-obrazovnoj skupini u komunikaciji s djetetom s posebnim potrebama“ (Županić Benić, 2019, str. 121).

Već sam ranije spomenula kako *lutka osoba* može biti suodgojitelj. Štoviše, ako „postoji samo jedna lutka u vrtićkoj grupi ili razredu, ona je odgojiteljev/učiteljev pomagač. Onda je ta lutka isključivo učiteljeva i pojavljuje se kad to učitelj odredi ili kad je djeca pozele vidjeti kao svoga razrednog prijatelja.“ (Županić Benić, 2019, str. 122) Kod ovakvog rada s *lutkom osobom* važno je da odmah u početku odredimo uvjete u kojima će se pojavljivati i koristiti. Također treba odrediti postupanja djece s lutkom i dati im točno do znanja što se s lutkom smije, a što ne. *Lutka osoba* ne smije se povlačiti među djecom kao igračkama, kao scenske lutke koje sam ranije spomenula jer tada gubi svoj smisao.

Lutku je dobro uključiti u odgojno-obrazovni proces jer ona može biti vrlo učinkovito pomagalo u komunikaciji i rješavanju problema unutar skupine. „Lutka nije rezervirana samo za učitelje ili odgojitelje, njome se mogu služiti sve odrasle osobe u odgojno-obrazovnoj ustanovi, pedagog, defektolog, logoped, psiholog, svi iz stručne službe koji rade individualno s djetetom. (Županić Benić 2019, str. 123)

Posebno zanimljive za uključivanje u odgojno-obrazovni proces su *lutke osobe*, relativno nova metoda rada o kojoj će više riječi biti u nastavku ovog rada.

3. LUTKA OSOBA

Persona Doll ili *lutka osoba* je, kao što je navedeno u uvodnom dijelu, lutka i osoba u jednom. Ova lutka nije namijenjena i ne služi svakodnevnoj dječjoj igri. Ona nije klasična lutka koju smo navikli gledati u vrtiću i koja obično stoji u nekom od centara za igranje, nekad pospremljena, a nekad bačena. Identitet, karakter, osobine, emocije, obitelj, prijatelji i kultura ono su što ovu lutku razlikuje od ostalih. *Lutka osoba* negdje pripada, ima prošlost koju može ispričati, živi u sadašnjosti koja je slična djeci u skupini, a također ima i budućnost kojoj se raduje. Identitet ove lutke gradi se na temelju identiteta i osobina djece iz odgojne skupine budući da se lutka osmišljava tako da bude njima bliska. Puno toga zajedničkog između *lutke osobe* i djece u skupini preduvjet je za emocionalno zblizavanje s lutkom. Štoviše, „*Persona Doll* je drukčija jer posjeduje identitet kao i svako drugo dijete u grupi. Ona ima obitelj, živi u određenom gradu, u kući ili stanu, ima određene prijatelje i to je ono nepromjenjivo kod nje.“ (Taus, 1987.; prema Brown, 2008.)

Za scensku lutku nije nužno znati njenu prošlost, kojoj kulturi pripada ili pak živi li u kući ili stanu jer nije namijenjena tome da djeca prepoznaju zajedničke osobine i poistovjete se s njome već je namijenjena isključivo izvođenju na sceni. *Lutka osoba* pak u vrtićkoj skupini nije prisutna svakodnevno, ne nalazi se na ili u ormaru, nije nigdje pospremljena jer ju predstavljamo kao osobu, kao prijatelja, a prijatelje ne pospremamo u ormar. Ona dolazi u skupinu kada djeca imaju neki problem, kada požele da ih lutka posjeti, kada žele s njom razgovarati ili kada mi kao odgojitelji uvidimo da bi nam lutka pomogla u rješavanju određene situacije.

Lutku osobu, za razliku od scenske lutke, ne izrađuju djeca jer se kod nje mora paziti na svaki detalj, a njezin konačni izgled treba biti što sličniji ljudskoj osobi budući da je njezina namjena potpuno drugačija od namjene scenske lutke. Iz tog razloga, djeca će *lutku osobu* možda teže prihvatiti ili će se odgojitelj morati potruditi da djeci približi ovu lutku kako bi mogao raditi s njom. Važno je *lutku osobu* postupno uvoditi u skupinu, ne prenaplo kako ne bismo zbunili djecu te naći način na koji ćemo najlakše lutku predstaviti djeci kako bi ju prigrllila.

Cilj ove metode je suočiti djecu s različitim oblicima diskriminacije kojih sami nisu ni svjesni. Prema priručniku POU-a Korak po korak na temu *Primjena metode Persona Doll u radu s djecom*, djeca se u vrtiću susreću s pasivnom i aktivnom diskriminacijom. Navodi se kako pasivna diskriminacija podrazumijeva ignoriranje, udaljavanje i izbjegavanje, aktivna podrazumijeva verbalnu i fizičku agresiju, vrijeđanje, izazivanje i prijetnje. Uz pomoć *lutke*

osobe kod djece nastojimo razvijati emocionalnu osjetljivost i inteligenciju te se želi postići osjetljivost na nepravdu i njeno prepoznavanje. Također važno je da djeca shvaćaju da su različitosti sastavni dio osobnosti ljudi, da nisu svi jednaki te da ih treba prihvatiti takvima kakvi jesu. Osim toga, djecu se želi potaknuti da prepoznaju one osobine koje su podložne diskriminaciji, odnosno da uoče različitosti na temelju kojih su drugi diskriminirani te da primjereno reaguju na tu nepravdu.

Također, naglašavam kako scenske lutke služe za izvođenje predstava, igrokaza i drugih scenskih oblika, dok lutka osoba nema tu namjenu. Lutka osoba sjedi u krilu odgojitelja, svoje osjećaje i misli govori odgojitelju koji to prenosi djeci. Ona ne služi za glumu i u tome leži ključna razlika između ove dvije vrste lutaka.

3.1. OSMIŠLJAVANJE *LUTKE OSOBE*

Kada govorimo o osmišljavanju *lutke osobe*, mislimo na stvaranje njezinog identiteta. Identitet *lutke osobe* treba pomno osmisliti kako bismo uvijek imali odgovor na dječja pitanja, kako bismo svoj rad mogli temeljiti na identitetu lutke. Identitet lutke osmišljava se prema osobinama djece iz skupine za koju se lutka kreira. Trebamo pažljivo promotriti i upoznati djecu koja se nalaze u našoj skupini, što je karakteristično za svako pojedino dijete te što je to zajedničko djeci u našoj skupini. (priručnik POU-a Korak po korak, prilagođeno prema: Whitney, T., 1999, Kids Like Us. Redleaf Press)

Ako je skupina homogena, odnosno ako djeca pripadaju istoj kulturi, vjeri, rasi i recimo nema djece s teškoćama, tada lutku treba kreirati da bude različita od djece. Kao primjer možemo navesti lutku koja mora nositi dioptrijske naočale te koja naglašava kako su je zbog toga druga djeca zadirkivala, no da je sada vrlo sretna jer bolje i jasnije vidi svijet oko sebe. Ovim jednostavnim pričama navodimo djecu da prepoznaju međusobne različitosti i sličnosti te da uoče negativne oblike ponašanja.

U priručniku Babette Brown *Equality in Action: A Way Forward with Persona Dolls Paperback* (2008) spominje se kako kod kreiranja lutke osobe moramo kreirati dio identiteta koji ona dijeli s djecom iz skupine te dio identiteta koji ju čini jedinstvenom. Naglašava se i kako treba dobro proučiti sve karakteristike lutke prije njezinog konačnog predstavljanja jer ako se radi o tome da lutka pripada nekoj od manjinskih skupina, posebno treba paziti da prikaz lutke ne bude stereotipan.

Prema priručniku za odgojitelje Babette Brown o primjeni metode *Persona Doll*, postoji mnoštvo pitanja koje treba postaviti pri kreiranju same lutke kako ne bismo propustili one bitne detalje koje će djeca zasigurno primijetiti. Dakle, u osmišljavanju identiteta koristimo nekoliko kategorija koje su navedene u već spomenutom priručniku. Kategorije su osmišljavanje imena, rasa i narodnost, fizički izgled, proporcije, omiljene aktivnosti i hrana, individualna ponašanja, obiteljska struktura, socio-ekonomski status, stanovanje, zanimanje roditelja, obiteljska povijest, kultura i jezik. U okviru svake kategorije navode se smjernice koje navodim u nastavku.

Pri kreiranju identiteta lutke valja postaviti sljedeća pitanja koja navodim u potpunosti s obzirom na to da nisu lako dostupna široj javnosti (priručnik POU-a Korak po korak, prilagođeno prema: Whitney, T., 1999, *Kids Like Us*. Redleaf Press):

IMENA

- Ima li djece koja nose isto ime? Koje je to?
- Je li netko od djece dobio ime po roditelju ili nekom drugom članu obitelji?
- Nosi li koje dijete ime koje je tradicionalno u njegovoj obitelji?
- Je li koje dijete upoznato s posebnim značenjem svoga imena?
- Je li netko nazvan po poznatoj osobi? Vremenu ili godišnjem dobu? Biljci? Životinji?
- Ima li tko nadimak? Koji su to nadimci?
- Zove li se koje dijete imenom koje je karakteristično za njegovu kulturnu pozadinu?
- Nosi li netko od djece ime koje je posebno osmišljeno za njih?
- Ima li neko dijete prezime koje je drukčije od prezimena jednoga ili oba njegova roditelja?
- Ima li netko od djece više prezimena?

RASA I NARODNOST

- Koje rase/narodnosti su zastupljene u vašem razredu?
- Pripada li većina djece istoj rasi? Kojoj?
- Ima li djece dolaze iz međurasnih obitelji?

FIZIČKI IZGLED

- Koji tipovi kose su zastupljeni u vašoj skupini

(ravna, valovita, kovrčava, izrazito kovrčava)?

- Koje boje kose su zastupljene u skupini?
- Koje duljine kose su zastupljene u skupini?
- Na koje načine djeca oblikuju frizuru?
- Koje boje kože su djeca?

(žuto-smeđa, crvenkasto-smeđa, sa zlatnim podtonovima ili podtonovima breskve, maslinasta put, kokos, kakao, ili blijeda put)

- Koja crte lica primjećujete?

PROPORCIJE

- Jesu li neka djeca znatno niža od druge djece? A izrazito viša?
- Ima li djece koja su izrazito mršava? A djece koja su krupno građena?
- Ima li djece s dijelovima tijela koji su neuobičajene veličine (uši, stopala, glava)?

OSTALE FIZIČKE KARAKTERISTIKE

Ima li djece koja imaju nešto od navedenoga?

- madeže
- ožiljke
- nepravilan zagriz
- vidljive teškoće

Koristi li netko od djece nešto od navedenoga?

- kolica
- komunikacijsku ploču
- Brailleove knjige
- računalo (u svrhu komuniciranja)
- posebno prilagođene držače olovaka
- inhalator

OMILJENE AKTIVNOSTI I HRANA

Postoji li u skupini netko tko ima/voli...

- bavljenje sportom? Kojim sportovima?

- crtanje? Što svatko od njih crta? Koje druge likovne aktivnosti voli?
- igranje točno određene igre pod odmorom? Koje su to igre?
- igranje neke određene igre pretvaranja? Koje priče pri tome zamišljaju?
- omiljenu hranu za ručak? Koja je to?
- omiljenu poslasticu? Koja je to?
- omiljene knjige koje voli čitati uvijek iznova? Koje su to knjige?
- posebna mjesta na igralištu gdje voli obitavati? Gdje?
- omiljene aktivnosti koje rade kod kuće? Koje su to aktivnosti?
- omiljene igračke ili plišane životinje? Koje su to?
- omiljena mjesta na koja idu s roditeljima? Koja su to?

INDIVIDUALNA PONAŠANJA

Jesu li u Vašoj skupini prisutna djeca koja

- sišu palac ili prste?
- uvijaju kosu?
- često im curi krv iz nosa?
- mucaju?
- često štucaju?
- trče posvuda?
- neprekidno zvižde ili pjevaju?
- pričaju ubrzano ili vole neprestano pričati?
- zaspu dok su u školi?
- učestalo kasne u školu?
- se igraju nad umivaonikom dok peru ruke?
- počnu bučiti i vikati čim izađu van?
- se žale na sve?
- se boje svega što je novo?
- se ne vole unerediti?
- se vole unerediti?
- su izbirljiva kad je riječ o hrani?
- često padaju?
- dižu ruku kako bi neprestano dobivali riječ?

- nikada ne govore osim u slučaju prozivanja?
- svakodnevno odlazi do centra građenja? Ili pak do dramsko-scenskog centra?
- se drže uz učitelja?
- željno nastoje steći nove prijatelje?

OBITELJSKA STRUKTURA

- S kim dijete živi?
- Tko su važne odrasle osobe u životu djeteta? Koje uloge u obitelji imaju te odrasle osobe?
- Živi li koje dijete s braćom/sestrama? Ima li tko od djece braću i/ili sestre koji ne žive s njima?
- Jesu li njihova braća/sestre znatno stariji ili znatno mlađi od djece iz vašeg razreda?
- Ima li neko dijete osobe koje voli te koje smatra članovima obitelji, ali ih ne vidi učestalo ili uopće?
- Ima li djece koja unutar obitelji imaju zastupljene različite rase?
- Je li netko od djece posvojen? Jesu li posvojenja otvorena (postoji mogućnost kontakta biološke obitelji i posvojitelja) ili zatvorena (nema interakcije između biološke majke i posvojitelja)?
- Živi li netko od djece u udomiteljskoj obitelji?

Ako da, koliko dugo žive s trenutnom obitelji? Koliko dugo su u sustavu udomljavanja?

SOCIO-EKONOMSKI STATUS

- Dolazi li netko od djece iz obitelji iz višeg sloja? Srednjeg sloja? Radničke klase? Siromašne obitelji?
- Primaju li obitelji neke djece socijalnu pomoć?
- Je li tko od djece beskućnik?
- Dolazi li koje dijete u školu bez doručka?
- Ima li djece koja ne mogu priuštiti školski pribor?
- Imaju li neka djeca sve najnovije igračke ili odjeću?
- Putuju li neka djeca često?
- Je li netko od djece u mogućnosti dobiti sve što poželi?

STANOVANJE

- Imaju li sva djeca dom? Jesu li neka beskućnici? Jesu li neka negdje privremeno smještena?
- U kakvoj vrsti doma žive djeca (vila, prikolica, kuća, stan)?
- Jesu li neka djeca često mijenjala mjesto stanovanja? Jesu li se neki od njih preselili nedavno?
- U kakvim četvrtima žive djeca?
- Imaju li neka djeca svoju spavaću sobu?
- Dijele li neka djeca sobu? Dijele li krevet? S kim ju/ga dijele?
- Spavaju li neka djeca u krevetu s roditeljima?
- Imaju li neka djeca dva doma – jedan sa svakim od roditelja?

ZANIMANJE RODITELJA

- Kojeg su zanimanja djetetovi roditelji?
- Rade li oba roditelja?
- Radi li samo jedan roditelj? Koji je to roditelj?
- Brinu li za dijete jedan ili oba roditelja?
- Ima li obitelji u kojima roditelji rade noću ili poslijepodne i navečer?
- Ide li koje dijete povremeno na posao s roditeljem?
- Ostaje li koje dijete samo kod kuće dok su roditelji na poslu?
- Ostaje li koje dijete u vrtiću dok su roditelji na poslu?
- Školuje li se netko od roditelja?

NEDAVNA OBITELJSKA POVIJEST

- Je li netko od roditelja djece tek nedavno doselio u ovo područje?

Ako da, odakle su doselili?

- Je li neka od obitelji živjela na istom mjestu dugo godina?
- Je li netko od roditelja odrastao u ovom području?
- Je li netko od roditelja odrastao u nekom udaljenom području? U drugoj zemlji?
- Je li neka od obitelji vezana za druga mjesta (prijatelji i obitelj, jezik, kultura)?
- Je li se netko od roditelja nedavno razveo ili razdvojio?

- Jesu li neke obitelji novoformirane (obitelji s djecom jednog od partnera, nedavno posvojenje)?
- Je li neka od obitelji dobila nove članove?
- Očekuje li ili planira koja od obitelji dijete?
- Je li nedavno bilo smrtnih slučajeva u obiteljima? Jesu li neki bili očekivani?
- Jesu li se u obiteljima dogodile neke druge značajne promjene?
- Je li neko dijete bilo zlostavljano od strane člana obitelji?
- Je li neko dijete bilo izdvojeno iz obitelji? Koji su razlozi tomu?

KULTURALNA POZADINA

- Iz kojih kultura dolaze djeca?
- (Zapamtite, svako dijete ima kulturu.)
- Imaju li obitelji izraženu svijest o svojim kulturalnim pozadinama?
 - Koji posebni događaji čine dio djetetove kulture?
 - Koja kulturalno specifična hrana je od važnosti djetetu?
 - U kojim tradicijama sudjeluju obitelji?
 - Koja vrsta glazbe je prisutna u životu djetetove obitelji?

GOVORENI JEZICI

- Koji jezici se govore u obiteljima djece?
- Govore li roditelji djeteta hrvatskim jezikom?

(priručnik POU-a Korak po korak, prilagođeno prema: Whitney, T., 1999, Kids Like Us. Redleaf Press)

3.2. PRIMJENA *LUTKE OSOBE*

Nakon što smo osmislili karakter *lutke osobe* prema pitanjima navedenim u prethodnom poglavlju, konačno slijedi primjena u praksi. Važno je pomno osmisliti prvi susret s lutkom, njeno upoznavanje s djecom. U priručniku POU-a Korak po korak na temu *Primjena metode Persona Doll u radu s djecom* navodi se kako je cilj prvog susreta upoznati djecu s osobinama lutke, potaknuti djecu da joj se približe kako bi osjetili povezanost i kako se ne bi osjećali neugodno u njezinom prisustvu. Također navode kako na prvom susretu ne počinjemo s temama

koje su vezane za probleme u grupi i među djecom već bi on trebao biti opušten i zabavan kako bi se djeca opustila i prigrllila lutku. Komunikacija s lutkom odvija se na način da lutka sjedi u krilu odgojitelja, šapuće i odgovara odgojitelju na uho te on rečeno prenosi djeci.

Na prvom susretu djecu ne treba opteretiti s puno informacija o lutki već samo s osnovnima, ime i prezime, gdje i s kim živi, čime se bavi te je poželjno reći neku zanimljivost koja će djeci biti upečatljiva. Na primjer: *Ovo je Lada. Lada ima 5 godina i živi s roditeljima i sestrom na farmi u malom slavonskom selu. Jako voli životinje i pomaže roditeljima brinuti se o njima. Lada nikad nije bila na moru. Svi prijatelji su joj pričali kako je tamo lijepo i zabavno pa bi i ona htjela uskoro otići na more.*

Primjena *lutke osobe* odvija se u pet koraka, a to su (priručnik POU-a Korak po korak, prilagođeno prema: Whitney, T., 1999, Kids Like Us. Redleaf Press) :

1. Uvod
2. Uvođenje diskriminacijske situacije
3. Identificiranje osjećaja
4. Rasprava i rješavanje problema
5. Rješenje

U uvodu djecu upoznajemo s lutkom, izražavamo joj dobrodošlicu i kroz priču djeci pokušavamo približiti lutku, istaknuti osobine koje su djeci slične te stvoriti zabavnu i opuštenu atmosferu. Nakon toga slijedi središnji dio primjene lutke, a to je uvođenje diskriminacijske situacije. „Diskriminacijski incident je situacija ili priča o kojoj želimo da djeca raspravljaju. Ta situacija je ujedno povod za razgovor o nepravdi ili diskriminaciji koju je netko doživio te što treba učiniti kako bi se ta nepravda ispravila.“ (priručnik POU-a Korak po korak, prilagođeno prema: Whitney, T., 1999, Kids Like Us. Redleaf Press)

Pri odabiru diskriminacijske situacije trebamo razmisliti o tome što želimo naučiti djecu. Trebamo imati u vidu i dob djece, što su djeca mlađa, situacija je jednostavnija kako bi ju lakše shvatili. Djecu se polako uvodi u pojedinosti života lutke, govori im se o lijepim, ali i ružnim, nesretnim događajima koje je lutka imala u životu. Dopuštamo im da postavljaju pitanja i iznose svoja iskustva. Ako je diskriminacijska situacija o kojoj govorimo prisutna u skupini, odnosno ako se ta situacija odnosi na točno određeno dijete, tada trebamo prilagoditi priču kako se dijete ne bi prepoznalo i tijekom razgovora osobito obratiti pozornost na ono što to dijete govori. Ovakav način rada naziva se zrcaljenje i treba biti dobro osmišljen kako se dijete ne bi osjećalo loše i kako ga druga djeca ne bi prepoznala (priručnik POU-a Korak po korak, prilagođeno

prema: Whitney, T., 1999, Kids Like Us. Redleaf Press). Kada govorimo o životu *lutke osobe*, nije na odmet ubaciti neke negativne osobine i ponašanja, tako će lutka djelovati realističnije te ćemo pokazati djeci da svi imaju i dobre i loše strane i trenutke u životu.

Treća faza koja se navodi u priručniku POU-a Korak po korak na temu *Primjena metode Persona Doll u radu s djecom*, je identificiranje osjećaja u kojoj djeci postavljamo pitanja o osjećajima lutke, ali i o onome što oni trenutno osjećaju. Pitanja koja postavljamo trebaju navesti djecu na imenovanje osjećaja, na njihovo prepoznavanje i izražavanje. Na taj način potičemo djecu da se suosjećaju s *lutkom osobom* i dođu do rješenja problema. Vrlo je važno s djecom vježbati prepoznavanje i izražavanje osjećaja.

U svojoj praksi naišla sam na dobar primjer vježbe uz pomoć kocke osjećaja. Odgojiteljica je izradila kocku i na svaku stranu kocke zalijepila lice koje je prikazivalo određen osjećaj. Djeca su bacala kocku i trebala imenovati osjećaj koji je prikazivalo određeno lice. Primjerice, nakon što su imenovali osjećaj straha, trebali su pokazati kako oni izgledaju kada su prestrašeni. Tada ih je odgojiteljica pitala što ih to plaši i u njima izaziva strah te kako se osjećaju kada se boje, koju boju vide, tresu li se i tako dalje. Ovom vježbom nastojalo se potaknuti razumijevanje osjećaja te je ona dobar temelj za rad s *lutkom osobom* budući da se može primjenjivati na dnevnoj bazi.

Ono što sam također primijetila u praksi je plakat osjećaja. U nekoliko skupina u kojima sam boravila naišla sam na plakat na kojem su prikazani razni osjećaji, odnosno facijalne ekspresije osjećaja. Djeca su svako jutro po dolasku u vrtić prilazila plakatu i razgovarala o osjećajima, o tome kako se danas osjećaju ili kako su se osjećali noć prije kada je vani bila grmljavina. Na ovakve jednostavne načine potičemo djecu na izražavanje i prepoznavanje osjećaja što nam svakako može olakšati rad i primjenu *lutke osobe*.

Slijedi četvrti korak u radu s *lutkom osobom*. Mogući načini na koje se mogu postići ciljevi tijekom rasprave s djecom i rješavanje problema su sljedeći:

Davanje informacija (npr. neka djeca kod kuće ne govore hrvatski jezik):

- Potičemo djecu da kažu što znaju.
- Potičemo djecu da prepoznaju razlike u mišljenjima i znanjima kako bi međusobno učili.

- Dajemo djeci nove informacije.
- Potičemo djecu da postavljaju pitanja.

Ispravljanje krivo naučenih informacija:

- Pitamo djecu što znaju.
- Dajemo djeci točnu informaciju kroz situaciju.
- Pitamo djecu imaju li pitanja.

Razvoj rječnika emocija i učenje kako se nositi s emocijama:

- Pitamo djecu kako su se oni osjećali kad su imali slična iskustva.
- Razgovaramo o primjerenim i neprimjerenim načinima nošenja s emocijama.

Razvoj prosocijalnih vještina:

- Pitamo djecu zašto se lik ponašao kao što se ponašao.
- Pitamo djecu o njihovim iskustvima sa sličnim ponašanjem.
- Dajemo priliku djeci da potvrde kako bi se oni ponašali u sličnim situacijama.

Uvježbavanje rješavanja problema s djecom:

- Opiše se problem.
- Razgovara se o različitim mogućnostima rješavanja problema.
- Razgovara se o tome koje su opcije bolje.

Pomoć djeci da se osjećaju ugodno u društvu onih koji su drukčiji:

- Ohrabrite djecu da povežu svoje iskustvo s iskustvom lutke.
- Ohrabrite djecu da postavljaju pitanja.
- Pokažite uvažavanje različitosti.

Dekonstrukcija naučenih stereotipa i predrasuda:

- Potaknite djecu da preispituju istinitost mišljenja.

- Istaknite jasno da se radi o neistinitom uvjerenju.

Zalaganje za pravdu:

- Pomozite djeci da prepoznaju nepravdu ili pristranost.
- Potaknite djecu da suosjećaju sa žrtvom nepravde.
- Neka razmišljaju o motivima osobe koja čini nepravdu.
- Neka razmišljaju što lutka može napraviti i što bi oni napravili u toj situaciji.

(priručnik POU-a Korak po korak, prilagođeno prema: Whitney, T., 1999., Kids Like Us. Redleaf Press)

Zadnji korak je davanje rješenja cijele situacije. Odgojitelj treba oblikovati rješenje prema idejama djece, prema njihovim savjetima i prijedlozima. *Lutka osoba* se na kraju zahvaljuje na pomoći i savjetima bez obzira na to je li rješenje situacije sretno ili nesretno za nju. Na taj način kod djece jačamo samopouzdanje i stvaranje pozitivne slike o sebi te razumijevanje pojmova kao što su pravda i nepravda koje će moći prepoznati u budućnosti.

3.3. SCENARIJI RADA S LUTKOM OSOBOM

Scenariji rada s *lutkom osobom* su bezbrojni. Svaka problemska situacija s kojom se susretnemo u dječjoj skupini je jedinstvena i za svaku postoji različit scenarij rada koji će dovesti do rješenja problema. Također, načini rada s *lutkom osobom* razlikuju se od skupine do skupine, od problema do problema. Dob djece ključan je faktor u radu s lutkom, a scenariji koje provodimo s djecom trebaju tome biti prilagođeni. U nastavku navodim nekoliko mogućih problemskih situacija s *lutkom osobom* koje sam osmislila prema onim situacijama koje sam vidjela u praksi. Teme navedenih primjera su *dolazak novog djeteta u skupinu, diskriminacija na temelju materijalnih stvari, kulture i načina života te tranzicija iz vrtića u školu*. Navedene teme odabrala sam jer smatram da su često prisutne među djecom u vrtiću te da uz pomoć *lutke osobe* lako možemo doskočiti takvim problemskim situacijama.

Primjer 1

U vrtićku skupinu upisano je novo dijete koje prije nije išlo u vrtić. Djetetu teško pada proces prilagodbe, odbija interakciju s drugom djecom te se većinom igra sam u kutu sobe. Druga djeca mu ne prilaze budući da su osjetili odbijanje od strane novog djeteta. Ono što se može učiniti je djeci predstaviti *lutku osobu* ako ju već od ranije ne poznaju te pokušati zrcaliti

trenutnu situaciju. Lutka će ispričati kako se osjećala kada je prvi put došla u vrtić. Reći će kako se na početku bojala nove djece, nije znala kako im pristupiti te da je bila sasvim sama dok joj druga djeca nisu prišla. Nakon što su joj prišli i sprijateljili se s njom, lutka je s veseljem dolazila u vrtić jer je znala da ju tamo čekaju prijatelji spremni za igru. Bitno je da se dijete ne prepozna kako ne bi bilo na meti zadirkivanja vršnjaka. Priču bih oblikovala tako da djecu usmjerim k tome da suosjećaju s lutkom, postavljaju pitanja poput *Zašto si bio/bila tužan/tužna? Kako si se prilagodio? Tko ti je pomogao da se uklopiš?* i tako dalje. Ono što bih nastojala postići je da dijete koje je novoupisano shvati da nije samo i da se poveže s lutkom kako bih mu mogla lakše pristupiti i postupno ga kroz interakciju s lutkom uvesti u interakciju s vršnjacima. Također, uz pomoć lutke bih ostaloj djeci u skupini pokušala dati do znanja kako se ona osjećala kada je bila usamljena, kako su joj drugi pomogli, što ju je to usrećivalo te bih im na taj način dala savjete i ideje kako da se oni približe novom članu grupe. Cilj je da djeca suosjećaju s lutkom, da razviju empatiju i na kraju da uđu u međusobnu interakciju i prihvate novo dijete kao i ono njih.

Primjer 2

U skupini su se pojavile dvije grupe djece, oni koji imaju trenutno vrlo popularnu igračku i manja grupa djece koja ju nemaju. Među djecom je došlo do razdvajanja što je s vremenom preraslo u sukob koji se morao riješiti. U ovom slučaju uvela bih *lutku osobu* u skupinu kao prividnog negativca. Lutka bi naravno već imala iskustva s ovakvom situacijom i djeci bi ispričala svoju stranu priče. Priču bih ispričala tako da bi lutka govorila o tome kako joj se slična situacija dogodila u prošlom vrtiću te da je ona bila ta koja je imala vrlo popularnu igračku dok njena najbolja prijateljica nije. Zbog te igračke razdvojila se od najbolje prijateljice, povrijedila ju, a kada je igračka postala manje zanimljiva, lutka je ostala usamljena te se njezina najbolja prijateljica više nije htjela družiti s njom. Lutka je zbog toga bila jako tužna i kasnije je uvidjela da igračka nije bila vrijedna raskida prijateljstva. Kroz ovaj primjer nastojala bih djeci ukazati na one bitne vrijednosti u životu, na to da je prijateljstvo važnije od materijalnih stvari. Također stavila bih naglasak na to kako se osjećaju oni koji u datom trenutku nemaju popularnu igračku ili bilo što drugo, da ih rastužuje kada ih se izbacuje iz društva te da ono materijalno nije mjerilo za bilo što. Bitno je da djeca shvate da su voljeni i prihvaćeni zbog toga kakvi jesu, a ne zbog toga što imaju. U ovoj priči lutka je pokazala nepoželjan oblik ponašanja i kasnije uvidjela svoju pogrešku te kroz takav pristup ukazala djeci na moguće posljedice njihovog ponašanja.

Primjer 3

Događaj koji za djecu predstavlja veliku promjenu u životu je prelazak iz vrtića u školu. Tijekom cijele godine trebamo pripremati djecu za taj važan korak, a u tome nam svakako može pomoći *lutka osoba*. Kroz zabavnu i opuštenu priču djeci možemo dati do znanja kako škola nije nešto čega se trebaju bojati. *Lutka osoba* može pričati o iskustvu svojih prijatelja koji su već krenuli u školu, ali može i sama izraziti svoje strahove i brige. U ovom slučaju možemo koristiti dvije lutke, jednu koja će imati mudre savjete i druga koja će imati puno briga kao i pitanja. Kroz ovu priču možemo otvoriti pitanja o kojima djeca ne razmišljaju, a koristit će im u budućnosti te će im olakšati odlazak iz vrtića. Naravno, kao i uvijek, djeca će sama moći postavljati pitanja na koja će odgovarati mudra lutka te ćemo na taj način kod djece potaknuti razmišljanja o onom što slijedi, a kada dođe taj dan bit će spremni i bez straha. Ove lutke možemo iskoristiti i u situaciji kada djeca odbijaju rješavati recimo radne listove jer ne vide razlog zašto bi to trebali činiti. Tada koristimo mudru lutku koja će pokazati razumijevanje i suosjećat će s djetetom, ali ipak staviti naglasak na to da je vježba za školu ključan dio pripreme. Prednost *lutke osobe* je što ju možemo koristiti u zaista raznim situacijama i olakšati komunikaciju s djetetom, a kada imamo dvije lutke ili čak više, tada je samo nebo granica.

Primjer 4

Početak je nove pedagoške godine i djeca s veseljem dolaze u vrtić. Svako dijete želi ispričati što je radilo preko ljeta i kamo je išlo na ljetovanje. Naravno da kao odgojitelji pokazujemo zanimanje za ono što nam djeca žele reći te tako možemo organizirati vrijeme za pričanje priča s ljetovanja. Većina djece je ljevala na moru, naučila plivati i provodila cijele dane na plaži, no znamo i to da manji dio djece, svega dvoje ili troje nije imalo tu mogućnost te bi se zbog toga mogli osjećati nelagodno. Kao sva djeca i *lutka osoba* ima pravo ispričati kako je provela ljeto. Ispričat će kako je ljeto provela kod bake na selu, svako se jutro ustajala rano s bakom nahraniti životinje i brati šljive. Dane je provodila igrajući se s mačkom i jedući lubenicu, a kada je vrućina popustila s djecom iz ulice igrala je skrivača sve do mraka. Svaki je dan bio gotovo identičan, ali toliko različit od prethodnog, pun smijeha i veselja. Lutka će pokazati zahvalnost na prekrasno provedenom ljetu, nimalo neće žaliti za morem i morskim radostima te na taj način svima dati do znanja da je bitno kako, a ne gdje se ljetuje. Djeca koja nisu bila na moru, oslobodit će se, ispričat će svoju priču, uvidjet će da je bitno kako se oni osjećaju i da ne postoje pravila ljetovanja. Važno je spriječiti diskriminaciju prije nego uopće dođe do nje. Ako se neko dijete u skupini i dalje ne želi otvoriti, uvijek mu možemo omogućiti da razgovara s *lutkom osobom* na samo, da ju pita ono što želi znati, a na taj način možemo saznati što muči

dijete te mu pokušati pomoći. S druge strane tu su i djeca koja će se i dalje htjeti istaknuti nad drugom djecom te im kroz priču treba pokušati ukazati na prave vrijednosti.

Primjer 5

U novoupisanoj dječjoj skupini ima troje djece islamske vjeroispovijesti i dvoje djece alergično na škrob. Djeca u skupini međusobno se ne poznaju od ranije te naizgled među njima nema razlika. Jedino što djeca mogu primijetiti je da ovih troje djece jede drugačiju hranu od njih, ne uvijek već kada je u pitanju svinjetina te da dvoje djece s celijakijom imaju potpuno drugačiju prehranu od ostalih. Kako bismo preduhitрили bilo kakav oblik diskriminacije i nepoželjnog ponašanja, od početka uvodimo *lutku osobu*. Lutka priča o svome životu te spominje kako se doselila iz daleke zemlje te da se još privikava na ovdašnju hranu. Govori kako joj je žao što zbog alergije ne može jesti torte s lješnjacima i orasima koje joj izgledaju jako primamljivo. S djecom tada možemo pokrenuti temu zdravlja i uputiti ih u to što su alergije, djeca mogu ispričati svoja iskustva s alergijama i reći kako se nose s time. Također lutku možemo predstaviti kao nekoga tko je došao iz druge kulture, druge je vjere i ima drugačiji način života. Djeci na taj način dajemo do znanja da postoje različite kulture življenja u svijetu, možemo ih upoznati s njima i pokrenuti cijeli projekt koji bi ih mogao zainteresirati. Važno je da razvijamo razumijevanje, empatiju, međusobno poštovanje i prihvaćanje. Kada djeci u budućnosti kažemo da neki jedu drugačiju hranu zbog svoje kulture, zbog zdravstvenih razloga ili nečeg trećeg, oni će to razumjeti, neće se udaljavati od te djece već će ih prihvatiti takvima kakvi jesu. Cilj je da kroz *lutku osobu* djeci približimo različite kulture, pokažemo im različite poglede na svijet, a sve s ciljem razvoja tolerancije i prevencije diskriminacije. Kako bi to uspjeli, lutku bi bilo poželjno koristiti nekoliko puta vezano uz istu temu kako bi se sve odvijalo postupno i prirodno.

4. ZAKLJUČAK

Primjena *lutke osobe* u praksi ima mnogo prednosti što za odgojitelje što za djecu. U vrtiću se svakodnevno susrećemo s brojnim problemima i konfliktnim situacijama među djecom koje treba riješiti, a uz primjenu *lutke osobe* možemo spriječiti da do takvih situacija uopće dođe.

Smatram da primjena ove metode za odgojitelje ne bi trebala predstavljati veliki izazov te da je znanje o njezinoj primjeni nešto što će obogatiti rad s djecom i približiti im svijet na nov, svjež, drugačiji, njima zanimljiviji način. Tijekom studija imala sam priliku učiti o ovoj metodi, no nedovoljno da bi se sama upustila u rad s ovom lutkom. Proučavajući literaturu stekla sam nova znanja o ovoj metodi te bih se u budućnosti voljela educirati o njoj što bih preporučila svim odgojiteljima. Za rad s *lutkom osobom* potrebna je edukacija za koju smatram da bi trebala biti sastavni dio obrazovanja odgojitelja kako bi se više primjenjivala u praksi. Kvalitetna komunikacija između odgojitelja i djeteta ključna je stavka u odgoju, a *lutka osoba* to uvelike olakšava.

Pružiti djeci novo iskustvo učenja, pokazati im različite kulture kroz zanimljive i zabavne priče, pomoći im u rješavanju problema, rješavati međusobne sukobe i to sve uz pomoć *lutke osobe* zaista je neprocjenjivo. Sve navedeno dovodi do zaključka kako je *lutka osoba* izvanredan pomagač u odgoju i obrazovanju, a prije svega prijatelj djece.

LITERATURA

Brown, B. (2008). *Equality in Action: A Way Forward with Persona Dolls*. London: Trentham Books Ltd.

Fabrio, A., Gašpar, H., Gotlin, B., Skopljak, E. (2016). I lutka i osoba: Primjena Persone Doll u radu s djecom. *Dijete, vrtić, obitelj*, 21 (82), 21-24

Glibo (Matin), R. (2000). *Lutkarstvo i scenska kultura*. Zagreb: Ekološki glasnik

Ivon, H.(2013). *Lutka u dječjem vrtiću*. Split: Filozofski fakultet u Splitu – Odsjek za predškolski odgoj.

Majaron, E. (2004). Lutke u razvoju djeteta. U: E. Majaron, L. Kroflin (Ur). *Lutka...divnog li čuda* (str. 95-103). Zagreb: MČUK.

Mrkšić, B. (2006). *Drveni osmjesi – eseji iz povijesti i teorije lutkarstva*. Zagreb: Međunarodni centar za usluge u kulturi.

Pokrivka, V. (1980). *Dijete i scenska lutka*. Zagreb: Školska knjiga.

Taus, K. (1987). *Teachers as storytellers for justice*. Unpublished doctoral dissertation. Pacific Oaks College. Pasadena. CA.

Whitney, T. (1999). *Kids Like Us: Using Persona Dolls in the Classroom*. SAD: Redleaf Press

Županić Benić, M. (2019). *Lutka/r/stvo i dijete*. Zagreb: Leykam international

Priručnik POU-a Korak po korak. *Primjena metode Persona Doll u radu s djecom*. Prijevod priručnika B. Brown: *Equality in Action: A Way Forward with Persona Dolls* (preveden u svrhu edukacije). Zagreb

IZJAVA O IZVORNOSTI

Ovim putem izjavljujem da sam završni rad pisala i izradila samostalno, koristeći se navedenom literaturom. Stručnim vodstvom u izradi mi je pomogla mentorica dr. sc. Maša Rimac Jurinović i sumentorica doc. dr. sc. Maja Drvodelić, te im ovim putem zahvaljujem.